

LUNDS
UNIVERSITET

Eliters strategiska agerande

En teoriprövande studie om Estado Novos fall i Portugal 1974

Abstract

The Carnation Revolution of 1974 represents the overthrowing of one of the longest surviving and extensive authoritarian regimes in Europe, namely the Estado Novo regime in Portugal. Considering a variety of geopolitical factors however, it can be questioned why such a regime did not fall earlier. With an integrated analysis of O'Donnells and Schmitter's theory, our research looks to examine whether the strategic actions of elites can explain this outcome. Through a comparative study, the historical context is divided into two distinct periods: the pre-1960 era and the years directly before the supplanting of the Estado Novo regime. The analytical framework is based around the central facets of O'Donnell and Schmitter's research: the concepts of transition and liberalisation, and the roles of hardliners and softliners. Our predominant findings indicate that division emerged within the regime's elites during the transition between the two periods. It is therefore concluded that O'Donnells and Schmitter's theory has explanatory power in understanding the delayed overthrowing of the Portuguese regime. Other theories that elucidate the underlying causes of the Portuguese experience through the lens of transition can also complement the research debate.

Keywords: Estado Novo, Portugal, Elites, Transition, Liberalisation, Hardliners, Softliners

Word count: 8775

Innehållsförteckning

1.0 Inledning	3
1.1 Uppsatsens disposition	3
1.2 Syfte och frågeställning	4
2.0 Tidigare forskning	4
3.0 Teori	7
3.1 Liberalisering	7
3.2 Transition	7
3.4 Hardliners och softliners	8
4.0 Metod	8
4.1 Val av metod	8
4.2 Operationalisering av centrala begrepp	9
4.2.1 Konkurrerande förklaringar	11
4.3 Avgränsning	11
5.0 Historisk kontextualisering	12
5.1 Översikt	12
5.2 Estado Novo innan 1960	15
5.3 Estado Novo efter 1960	18
6.0 Analys	23
6.1 Estado Novo innan 1960	23
6.1.1 Liberalisering	23
6.1.2 Transition	24
6.1.3 Hardliners och softliners	24
6.2 Estado Novo efter 1960	25
6.2.1 Liberalisering	25
6.2.2 Transition	25
6.2.3 Hardliners och softliners	26
6.3 En jämförelse av eliters strategiska agerande inom Estado Novo	27
7.0 Diskussion och slutsatser	29
Referenslista	30

1.0 Inledning

Efter nästan 40 år som en auktoritär militärregim utbröt Nejlíkerevolutionen i Portugal 1974, vilket störtade den gamla Estado Novo-regimen (Nationalencyklopedin). Estado Novo utgjorde den nya konstitution som inrättades av landets dåvarande diktator António de Oliveira Salazar, som tillsattes som Portugals premiärminister 1932. Estado Novo-regimen karaktäriserades av sitt auktoritära politiska system vilket främst koncentrerade sig på ekonomisk återhämtning. Salazars regering utgjordes enbart av supportrar till regimen och ministrar som Salazar själv hade utsett. Salazar var därtill starkt influerad av katolicismen samt den nationalistiska ideologin (Britannica 2). När Estado Novo föll, kom Portugal till att bli det första landet att demokratiseras inom det som demokratiforskaren Samuel Huntington benämner som demokratins tredje våg (Huntington 1993). Samtidigt blev Estado Novo den längst överlevande konservativa militärdiktaturen i Europa (Gallagher 1979, s. 385). Med anledning av detta kan det därför vara intressant, och tillika betydelsefullt att undersöka vilka mekanismer som har inverkat på regimen fall.

1.1 Uppsatsens disposition

Uppsatsen inleds med syfte och frågeställning som följs av tidigare forskning kring uppsatsens fall och ämne. Därefter presenteras den teori som kommer att appliceras på fallet. Vidare beskrivs den valda metoden, i vilken även operationalisering av teorins grundläggande begrepp görs. I detta avsnitt beskrivs även konkurrerande förklaringar till det valda fallet där även dessa operationaliseras. Metodkapitlet avslutas med att presentera de avgränsningar som tillämpas i arbetet. I nästa kapitel presenteras uppsatsens historiska kontextualisering, vilken ger en övergripande bakgrund till Portugal, Estado Novo och dess viktiga eliter under dessa tidsperioder. Slutligen presenteras vår analys där begreppen som operationaliseras inom O'Donnell & Schmitters terminologi utgör våra analysverktyg. Detta följs av avsnittet för diskussion där våra slutsatser och avslutande reflektioner läggs fram och där vi återknyter till uppsatsens frågeställning. Här förs även en avslutande diskussion kring implikationerna för O'Donnell och Schmitters transitionsteori, samt den framtida forskning som detta kan öppna upp för.

1.2 Syfte och frågeställning

Studiens syfte är att undersöka huruvida O'Donnell och Schmitters transitionsteori om elitors strategiska agerande kan hjälpa oss förstå vilka faktorer som ledde fram till att regimen störtades 1974. Vi har valt att utföra en komparativ studie som huvudsakligen har inomvetenskaplig relevans eftersom det kan vara av intresse för andra forskare inom ämnet att förstå hur elitors strategiska agerande kan påverka ett utfall likt det i Portugal. Samtidigt finns även en utomvetenskaplig relevans då resultatet kan bidra med ökad kunskap om Portugals väg till att bli en demokrati. O'Donnell och Schmitters terminologi uppstod under ett transitionsprojekt i Latinamerika, vilket väcker intresset att pröva dess förklaringskraft även inom det valda fallet. Med detta som utgångspunkt är uppsatsens frågeställning följande:

- *Kan O'Donnell och Schmitters transitionsteori appliceras på fall utanför Latinamerika?*

2.0 Tidigare forskning

I tidigare forskning finnes en mängd olika perspektiv på vilka teorier och faktorer som varit bidragande till att Portugals auktoritära regim föll 1974. I det här avsnittet avser vi att introducera några centrala bidrag inom detta forskningsområde. Först kommer avsnittet ta upp den tidigare transitionsforskning som bedrivits i Latinamerika av O'Donnell och Schmitter för att ge bakgrund åt elitors strategiska agerande. Därtill presenteras även undersökningar inom fallet Portugal som utförts av andra forskare som illustrerar andra tänkbara förklaringsmodeller. Med anledning av vår avgränsning är vi således medvetna om att vi saknar en fullständig kartläggning över tidigare forskning om fallet Portugal och transitionsforskningen inom vår valda teori.

Enligt O'Donnell och Schmitter är det främst den politiska elitens strategiska beslutsfattande och agerande som påverkar regimförändringar, och att osäkerhet inom en regim ofta är det som leder till regimsplittningar, vilka i sin tur öppnar upp för att en transitionsprocess kan ta form (Ekman m.fl. 2014 s. 75). Författarna betonar även att en transitionsprocess från en *auktoritär regim* inte automatiskt innebär en transition mot *demokrati*. Många länder hamnar istället i ett läge av konflikt som kan leda tillbaks till ett auktoritärt styre (O'Donnell & Schmitter 1986, s. 4–5).

Slutligen kommer O'Donnell och Schmitter fram till att det i de flesta fall som undersökts, är interna faktorer inom regimen som lett till att en transitionsprocess har påbörjats. Författarna ställer sig kritiska till att internationella faktorer skulle kunna leda till en regims fall. Istället menar O'Donnell och Schmitter att internationella fenomen, såsom exempelvis oroligheter i världsekonomin, kan tolkas som ett accelererande element i en transitionsprocess, snarare än den avgörande faktorn i en regims fall (O'Donnell & Schmitter 1986, s. 18). Författarna kommer även fram till slutsatsen att störtandet av regimerna i de latinamerikanska länder som undersökts, i stor utsträckning hade kunnat undvikas om vissa strategiska beslut hade fattats och misstag därmed kunnat undvikas. O'Donnell och Schmitter menar därtill att en transitionsfas tar form till följd av att klyftor inom regimen uppstått och bildat två läger av så kallade softliners respektive hardliners. Som exempel tas Brasilien upp som en stat där detta orsakssamband identifierats, då beslutet att införa liberala reformer togs av högt uppsatta tjänstemän inom regimen. I länder som Peru och Argentina uppstod starka oppositionella rörelser, men det var emellertid kupper som genomfördes inom militär och regering som ledde till att reformvänliga grupper till slut lyckades få tillräckligt inflytande för att kunna införa viss liberalisering av ländernas institutioner (ibid, s. 19–20).

I den amerikanska statsvetaren Nancy Bermeos artikel *War and Democratization: Lessons from the Portuguese Experience* från 2007 argumenterar författaren för att kostnaden för Portugals kolonialkrig under 1960- och 1970-talet bidrog till demokratiseringen av landet. Kostnaden för Portugals krig var höga för landet, då nästan 6,8 procent av Portugals bruttonationalprodukt bestod av kostnader för försvaret under de sista fyra åren innan revolutionen. Dessa kostnader fick påverkan på den befolkning som utgjorde landets arbetskraft såväl som kapitalistsektorn, och Bermeo argumenterar i sin artikel för att dessa kostnader direkt liksom indirekt kan ha underlättat vägen mot demokrati för Portugal (Bermeo 2007, s. 392–393).

Vidare menar Bermeo att många unga män emigrerade från Portugal för att undvika landets obligatoriska fyraåriga militärtjänstgöring, men även Portugals bakåtsträvande ekonomi bidrog till emigrationsrörelsen. På så vis kan utvandringen ledas tillbaka till en effekt av kolonialkrigen såväl som den alltmer ansträngda ekonomiska situationen. Med hundratusentals portugiser bosatta i andra länder, kunde den inhemska regimen inte längre hålla sig lika stark då influenser utifrån ändrade portugisernas syn på sin egen politik och kultur. Sedermera var den portugisiska regimen till sist tvungna att börja överväga att ge upp sina kostsamma kolonier till fördel för att istället fokusera på att återfå den inhemska ekonomiska situationen på rätt spår (ibid).

António Costa Pinto citerar Bermeo i sin artikel *Authoritarian legacies, transitional justice and state crisis in Portugal's democratization*, i vilken Portugal kallas för ett exempel på “democracy after war”. I och med att Portugal var det första landet att demokratiseras under den tredje vågen (Huntington 1993, s. 16) fanns det ännu ingen vedertagen modell för hur den europeiska demokratiseringen efter andra världskriget såg ut. Även Costa Pinto argumenterar i sin undersökning för att de skiftande åsikterna kring Portugals kolonier och kolonialkrig utgjorde starka drivkrafter bakom den opposition inom militären som sedermera ledde fram till statskuppen 1974. Vidare menar författaren att detta öppnade upp för möjligheten till social och politisk mobilisering vilket förvärrade den pågående statskrisen, samt kan ha bidragit till att eliterna fick allt svårare att styra det vitaliserade civila samhället uppifrån, för att förhindra radikaliseringsprocessen av befolkningen. Costa Pinto menar därmed att Portugal är ett exempel bland de europeiska neo-demokratierna som upplevt intensiv och utbredd mobilisering som en bidragande faktor för sin transition till demokrati (Costa Pinto 2006, s. 177).

Det finns således tidigare forskning som belyser konkurrerande förklaringar inom fallet Portugal, såsom ekonomiska aspekter och folklig mobilisering. Eliters förmåga att hålla ihop är emellertid inte ett lika vanligt förekommande angreppssätt i fallet Portugal vilket gör vårt valda teoretiska perspektiv för den här undersökningen intressant. Eftersom detta avsnittet behandlar den forskning som O'Donnell och Schmitter bedrev inom Latinamerika, kan det vara av betydelse att utvärdera om deras teori även är tillräcklig eller endast nödvändig för att förstå händelserna som ledde fram till revolutionen i Portugal 1974. Vidare anser vi att vår komparativa och tidsliga

infallsvinkel inom ämnet kan vara både hjälpsam och viktig som komplement till den forskning som existerar idag och inom den valda teorin.

3.0 Teori

Denna uppsats kommer att utgå ifrån det teoretiska ramverk som presenteras i Guillermo O'Donnell och Philip Schmitter's bok *Transitions from Authoritarian Rule: Tentative Conclusions about Uncertain Democracies* från 1986. I denna introduceras begrepp såsom transition, demokratisering samt hardliners och softliners. Dessa begrepp är beståndsdelar av transitionsprocessen mot demokratisering, och används som analysverktyg i studien. Forskarna lägger stor vikt vid eliters strategiska agerande och beslutsfattande som avgörande eller starkt bidragande faktorer bakom transition. Teorin fokuserar främst på regimövergångar, och hur regimer kan splittras (O'Donnell & Schmitter 1986, s. 6). Det förväntade svaret på studiens frågeställning är att denna transitionsteori om eliters strategiska agerande kan hjälpa till att förklara varför Portugals regim störtades 1974 och inte tidigare.

3.1 Liberalisering

Liberalisering definieras av O'Donnell och Schmitter som den process som skapar rättigheter för såväl individer som grupper och skyddar dessas intressen från statligt förtryck. Dessa rättigheter definieras av författarna främst som friheter, såsom yttrande- och rörelsefrihet. Utövandet av dessa friheter tenderar att öka under en transitionsprocess, och vanligtvis tillåter regimer ett visst mått av liberalisering, såvida det inte utgör ett uppenbart hot mot den statliga makten (O'Donnell & Schmitter 1986, s. 7).

3.2 Transition

Ett av annat av de centrala begrepp som presenteras av O'Donnell och Schmitter är *transition*. Detta definieras av författarna som övergången från en politisk regim till en annan. Tecken på att en transition påbörjats i ett land brukar ofta karaktäriseras av att makthavare i en stat börjar ändra eller justera sina egna regler eller lagar för att prioritera ökad säkerhet för marginaliserade grupper (O'Donnell & Schmitter 1986, s. 2).

3.4 Hardliners och softliners

Hardliners och *softliners* är benämningen på de två olika grupper inom regimen som ofta uppstår under en transitionsfas. Hardliners är den gruppering som vill behålla det auktoritära styrelseskicket och som menar att införandet av nya demokratiska institutioner kan störa samhällets ordning. Softliners, å andra sidan, vill istället främja utvecklandet av demokratin eftersom de menar att den existerande regimen kommer att förlora alltför mycket legitimitet om man vägrar att institutionalisera vissa friheter (O'Donnell & Schmitter 1986, s.16-17).

4.0 Metod

För att kunna besvara frågeställningen kommer denna studie att använda sig av en kvalitativ fallstudie där Portugal utgör fallet och där två tidsperioder representerar analysenheter. Studien är därmed jämförande och har en teoriprovande ambition. I följande kapitel kommer därför vald metod och operationalisering att presenteras och behandlas.

4.1 Val av metod

För att besvara uppsatsens frågeställning kommer en komparativ fallstudie med två analysenheter att göras. Eftersom uppsatsen syftar till att undersöka huruvida eliteras strategiska agerande kan ha påverkat vid vilken tidpunkt som Estado Novo föll, kommer analysenheterna utgöras av tidsperioden innan år 1960 samt den efter 1960. Det hade fått flera oönskade effekter om studien bedrivits med endast en analysenhet. Det hade dels varit svårt att utröna någon faktisk orsak och verkan, samtidigt som studiens validitet hade kunnat ifrågasättas. Vidare är det därför centralt att genomföra en jämförande fallstudie med två analysenheter (Esaiasson m.fl 2017, s. 109). Studiens teoriprovande ambition grundas i antagandet att O'Donnell och Schmitters transitionsteori kommer kunna förklara utfallet i Portugal. Studiens oberoende variabel är följaktligen splittringen inom eliten, medan vår beroende variabel, tillika utfall, är regimen fall i Portugal. Eftersom vi valt att använda en teoriprovande fallstudie kan det vara av relevans att använda en *mest lika-design*. Likväl känner vi sedan tidigare till värdet på vår beroende variabel vilket istället resulterar i en "bakvänd" *mest lika-design* (Ibid s. 103).

Vi avser här att undersöka hur stark förklaringskraft vår oberoende variabel - elitors förmåga att hålla ihop - har i förhållande till vår beroende variabel, det vill säga regimens fall. Detta exempel på studie kräver dock att det finns kraftig variation i den beroende variabeln vilket vi anses ha, eftersom regimen föll under vår andra tidsperiod och inte under den första (Esaïasson m.fl. 2017, s.103). Svårigheterna hos en mest lika-design föreligger dock i dess homogena karaktär. Det går förmodligen inte att hitta det perfekta fallet, vilket kan vara omständigt i en teoriprovande studie likt vår.

Vidare finns det normalt sett fler variabler som kan vara inflytelserika vid en transitionsprocess. Förutom ett elitperspektiv domineras detta forskningsfält i huvudsak av tre mekanismer: internationell påverkan, folklig mobilisering och strukturella betingelser (Pérez-Linán 2017, s.92). Studiens hypotes är att dessa har haft viss inverkan på vårt fall, men inte i samma grad som elitors förmåga att hålla ihop. Med anledning av det kommer denna studie därför inledas med att operationalisera samtliga tre demokratispekter för att sedan försöka kartlägga dessa tillsammans med landets centrala politiska aktörer under de två tidsperioderna. Detta görs för att sedan kunna diskutera om, och isåfall i vilken grad elitors splittring kan förklara utfallet i Portugal. Därmed finns det sedan en chans till att diskutera vilken eller vilka mekanismer som har varit mest framträdande för att antingen styrka eller avfärda vår valda teori. I syfte att göra detta kommer därför de centrala begrepp som beskrivs inom O'Donnell och Schmitters teori, såväl som konkurrerande förklaringar, göras mätbara. Detta görs genom operationalisering i följande avsnitt.

4.2 Operationalisering av centrala begrepp

Begreppet *transition* definieras enligt O'Donnell och Schmitter som tidsspännet och övergången från en sorts regim till en annan (O'Donnell & Schmitter 1986, s. 6). Transition som begrepp innefattas således av den process i vilken en sorts regim omvandlas till en annan. Denna nya regim behöver emellertid inte vara en demokrati, utan enbart en annan typ av politiskt styre (Ekman m.fl s, 25). I denna studie kommer tolkningen av begreppet transition beskriva tiden innan och under den initiala transitionsfasen, det vill säga den tid av social och politisk oro som leder fram till en regims fall, utan att inkludera installationen av det nya styret (Ekman m.fl., s. 26).

Tillsammans med transitionsfasen utgör *liberalisering* en viktig process inom O'Donnell och Schmitters teori (O'Donnell & Schmitter 1986, s.8-9). Med liberalisering avses den process som uppstår i början av transitionsfasen och som innefattar reformer som främjar fri- och rättigheter i ett land. Det kan exempelvis innebära att yttrandefriheten i ett land utvidgas eller att landet genomgår en liberalisering av ekonomin (Ekman m.fl. 2014, s.82). Denna studie kommer mäta begreppet liberalisering genom att undersöka *utökningen* av fri-och rättigheter under de båda tidsperioderna.

Inom regimen kan två olika grupperingar med skilda intressen uppstå, vilka kallas för *hardliners* respektive *softliners*. Hardliners är den del av regimen som strävar efter att behålla sina nuvarande institutioner i hopp om att kunna bevara sina maktpositioner. Softliners - å andra sidan - eftersöker reformer inom regimen för att kunna bryta sig loss ifrån de gamla institutionerna. Viktigt är dock att anmärka att softliners vilja till reformering inte alltid innebär en eftersträvan att demokratisera landet (Ekman m.fl., s. 83). Både hardliners och softliners kan ha opportunistisk karaktär, och hur man väljer att framställa sig kan dels ha taktiska skäl. Som softliner kan man vara reformvänlig eftersom man ser sig ha större chans till att få en maktposition inom ett demokratiskt styre. Som hardliner vill man istället försöka undvika att straffas för sitt agerande inom den auktoritära regimen, genom att sträva efter att bevara den (O'Donnell & Schmitter 1986, s. 16). Inom denna studie kommer hardliners att utgöra den reformkritiska grupperingen inom regimen, medan softliners istället utgörs av de reformvänliga krafterna. Begreppet *elit* avgränsas i sin tur till olika inflytelserika aktörer inom militärdiktaturen.

En stor del av dagens transitionsforskning handlar om *elitors strategiska agerande*, även kallat elitperspektivet. Detta undersöks genom att analysera olika aktörers maktposition och de roller dessa haft i olika politiska processer. Transitionsforskningen hävdar i hög grad att transitioner avgörs på elitnivå (Ekman m.fl., 2014 s. 220). Ett sätt som denna studie kommer att mäta elitors strategiska agerande på, är att analysera olika elitors beslutsfattanden och hur dessa kan ha påverkat utfallet i Portugal.

4.2.1 Konkurrerande förklaringar

Internationell påverkan kan definieras utifrån de externa faktorer som påverkar ett lands demokratiseringsprocess. Genom internationella organisationer och diplomati kan redan etablerade demokratier hjälpa till att stödja de grupper inom regimen som förespråkar demokrati (Pérez-Linán 2017, s. 95). Detta begrepp kommer i denna studie dels att mätas genom att undersöka den påverkan som andra länder kan ha haft på Portugals utveckling, liksom synen på Portugals position på den internationella arenan, exempelvis som långvarig kolonialmakt.

Folklig mobilisering är ett begrepp som diskuterar det fenomen som innebär att en stor del av en befolkning går samman med ett gemensamt mål om att skapa politisk förändring eller en ny social ordning (O'Donnell & Schmitter 1986, s. 54). I denna uppsats mäts folklig mobilisering genom att granska de sociala grupperingar samt det politiska engagemang som uppstod under dessa tidsperioder och som kan ha påverkat Portugals transitionsprocess. Detta mäts genom att studera exempelvis protester.

Strukturella betingelser bygger på idén om att ekonomisk tillväxt främjar demokratisering (Pérez-Linán 2017, s. 95) I denna studie kommer detta begrepp att mätas genom att undersöka de ekonomiska förhållanden som styrde Portugal under de valda tidsperioderna, och hur dessa kan ha haft antingen negativ eller positiv inverkan på de drivkrafter som låg bakom regimens fall. Exempel på sådana faktorer är kostnaden för kolonialkrigen.

4.3 Avgränsning

Denna studie kommer att avgränsas på olika sätt. Dels kommer uppsatsen omfattas av tiden innan, respektive efter år 1960 med fokus från och med efterkrigstiden till och med regimens fall 1974. Dessa tidsperioder kommer således jämföras med varandra i och med att flera förändringar skedde inom landet under 1960-talet, vilka eventuellt kan ha bidragit till att förstå vad som ledde fram till revolutionen. Studien kommer även enbart avhandla tiden fram till Nejlíkerevolutionen 1974, och inte tiden efter. Detta för att kunna fokusera på den del av teorin som avhandlar faktorer som driver och ligger bakom transitionsprocessen, utan att beskriva inrättandet av demokratiska institutioner i landet. Slutligen görs en avgränsning gällande teori, eftersom det

endast är O'Donnell och Schmitters teori som kommer att appliceras på fallet. Dessa avgränsningar görs med hänsyn till arbetets omfattning.

5.0 Historisk kontextualisering

Detta kapitel avser att ge en historisk kontextualisering till de båda tidsperioderna som utgör studiens analysenheter, för att därefter presentera och beskriva dessa båda tidsperioder, till vilka studien är avgränsad. Detta avsnitt kommer att skildra tidsperioderna utifrån olika variabler och förutsättningar, såväl som redogöra för deras viktigaste aktörer ur ett elitperspektiv. Detta för att kunna upptäcka mönster som eventuellt kan ligga till grund för den utveckling och transition som skedde inom Estado Novo fram tills det att den störtades 1974.

5.1 Översikt

Portugal var under början av 1900-talet en demokratisk republik som bland annat deltog i första världskriget på ententens sida med anledning av Portugals goda relation med Storbritannien. På grund av en alltmer ansträngd ekonomi underminerades emellertid demokratin i landet under 1900-talets första decennier, och 1926 skedde en militärkupp som med stöd av kyrka och överklass störtade den sittande regeringen. Från och med 1933 infördes den så kallade Estado Novo-regimen, vilken styrdes av diktatorn Antonio de Oliveira Salazar. Denna auktoritära regim kom att styra Portugal under nästan 40 år, och beskrevs av Salazar själv som en nationalistiskt ideologiskt statsskick. Regimen utvecklades sedermera till ett antidemokratiskt styre med totalitära inslag såsom enpartisystem, politisk polis och politiska domstolar (Leal 2016, s. 128-129).

Salazars makt i Portugal ökade gradvis, delvis genom att han åtog sig diverse ministerposter tills han slutligen blev premiärminister i landet. Transitionen från den regim som föll under 1926 till den autokratiska regim som skulle komma att kallas Estado Novo, var komplex för Salazar att ta sig an på egen hand. Trots att han genomgående betonade separationen mellan kyrka och stat inom regimen kom han själv från en konservativ och katolsk bakgrund. Han beskrev relationen till kyrkan under sitt styre som en "nationell front". Därtill träffade Salazar den framtida kardinalen Manuel Gonçalves Cerejeira under sin tid som studerande på Coimbra-universitetet, och de formade en vänskap som skulle komma att färga Estado Novo (Almeida 2016, s. 2).

Vidare hade landets tre olika universitet en inflytelserik roll av den orsak att flera av Estado Novos ministrar under lång tid bestod av professorer från Coimbra-universitetet där dessutom Salazar, likaså hans efterträdare Marcelo Caetano, själva undervisat (Gallagher 1983, s.78).

Förutom inflytandet från den katolska kyrkan och universitet, var också landets säkerhetspolis en av Estado Novo-regimens viktigaste komponenter. Regimens varaktighet byggde mycket på den välorganiserade och effektiva säkerhetspolisens arbete att hålla regimens opposition under kontroll. PIDE som säkerhetspolisen senare kom till att gå under namnet som, utgjorde den del av staten som utövade den yttersta politiska kontrollen. Deras förtryck var både selektivt, genomtänkt och diskret (Gallagher 1979, s. 400).

Likaså spelade landets militär en grundläggande roll inom regimen och var möjligen den delen av statsapparaten som med tiden kom till att förändras mest. Faktum är att Salazar till en början var ytterst restriktiv med militären. Han var främst bekymrad över vad en politiskt aktiv militär skulle kunna innebära för regimens säkerhet. Således ansåg han att militären borde separeras från politiken och underordnas den politiska eliten. Samtidigt lyckades han inte fullt ut etablera tydliga gränser mellan militären och politiken vilket senare fick konsekvenser. I samband med inträdet i NATO 1949, uppmuntrade framförallt USA Salazar och hans regim till att integrera och omorganisera militären mer samt höja deras löner. USA och NATOs starka influenser visade sig ha stark påverkan när fler män inom militären med tiden blev mer benägna att engagera sig i politiken (Olivás Osuna 2014, s. 36).

Vidare presenteras här en tabell över Estado Novos mest inflytelserika aktörer under de två tidsperioder som denna studie ämnar att studera. Detta ges för att förenkla kategoriseringen av Estado Novos mest betydelsefulla elit och hur de kom till att verka inom regimen. Några utav dessa aktörer kommer att belysas i kommande avsnitt. Med återigen hänsyn till den givna tidsramen och uppsatsens utrymme kommer således studien endast att ge en övergripande bild av den historiska kontexten.

Tabell 1: översikt över olika eliter med inflytande inom Estado Novo (Källa. Nationalencyklopedin).

<p>1945 - 1960</p>	<p>Salazar¹ - <i>Premiärminister</i></p>	<p>Tomás² - <i>President</i></p>	<p>Kyrkan - <i>I form av monarkistiska katoliker</i></p>	<p>Universitetet - <i>Intellektuell elit som stöttade Estado Novo-regimen</i></p>	<p>Säkerhetspolisen PIDE - <i>stark sammanhållning</i></p>	<p>Militären - <i>opposition i form av officerare, såsom Costa Gomez och Delgado</i></p>
<p>1960 - 1974</p>	<p>Salazar³ - <i>Premiärminister</i> Caetano⁴ - <i>Premiärminister</i></p>	<p>Tomás - <i>President</i></p>	<p>Kyrkan - <i>I form av progressiva katoliker</i></p>	<p>Unversitetet - <i>I form av studentprotester</i></p>	<p>Säkerhetspolisen PIDE/DGS⁵ - <i>svag sammanhållning</i></p>	<p>Militären - <i>opposition såsom MFA i form av officerare såsom Otelo och Spínola</i></p>

¹ Premiärminister 1932-1968. Inom denna tidsperiod satt Salazar även på diverse andra ministerposter inom regimen.

² President mellan 1958-1974.

³ Premiärminister fram tills 1968. Inom denna tidsperiod besatt Salazar även flertalet andra ministerposter inom regimen.

⁴ Premiärminister från 1968-1974.

⁵ Bytte namn år 1969.

5.2 Estado Novo innan 1960

Under António de Oliveira Salazars tid som Estado Novos ledare var makten oerhört centraliserad och befolkningens politiska fri- och rättigheter kraftigt begränsade (Olivas Osuna 2014, s. 30). Strejker och lock-outer var förbjudna och utöver Salazars egna parti "National Union" var politiska partier förvägrade. Inom regimen fanns i sin tur nationalförsamlingen som bestod av regimen anhängare och ministrar som Salazar själv tillsatt (Britannica 2). Många av dessa ministrar var i sin tur själva intellektuella professorer likt Salazar och kom ifrån Coimbra-universitetet och dess juridiska fakultet. I början av regimen tid utgjorde dessa professorer 23 procent av Salazars statsråd. Coimbra-universitetet strax utanför Lissabon hade således en viktig roll under Estado Novo (Gallagher, 1983, s.77-78).

I Estado Novo var republikaner och monarkister de två mest framstående grupperna inom den politiska eliten, av vilka de flesta monarkister även var katoliker. För Salazar var det viktigt att hålla politiska spänningar mellan dessa under kontroll, vilket ledde honom till att främst tillsätta republikaner i sin regering. Orsaken var att dessa representerade majoriteten av landet i stort, men även den politiska eliten. Detta var även ett sätt för Salazar att förtydliga separationen mellan kyrka och stat (Gallagher 1983, s. 79).

Förutom att verka som Portugals premiärminister i nästan 40 år, erhöll Salazar även andra ministerposter såsom krigsminister (1936–44), utrikesminister (1936–49) och finansminister (1928–40). Att Salazar under sin tid vid makten dominerade politiken var tydligt. Hans roll som krigsminister under större delen av andra världskriget ett exempel på detta, inte minst eftersom det var en ministerpost som länge hade ansetts tillhöra militären (Gallagher 1979, s.395). Däremot var rollen som finansminister mer given eftersom Salazar själv hade varit professor i ekonomi innan sin tid vid makten. Därmed riktade han också stort fokus åt landets ekonomi under hans år som premiärminister och den ekonomiska tillväxten kom till att bli en viktig prioritering (Olivas Osuna, 2014, s.30).

Ekonomi var generellt stabil under större delen av hans styre och under efterkrigstiden rådde stadig ekonomisk tillväxt. Trots regimen motvilja till att industrialisera landet och förnya jordbruket, lyckades Estado Novo att behålla den ekonomiska utvecklingen konstant, om än konservativ. Till exempel lyckades regimen minska statsskulden och den ekonomiska tillväxten höll i sig på detta sätt ända fram till 1960-talets början (Britannica 2).

Vidare var Portugals position på den internationella arenan till en början stadig under den här tidsperioden. Salazar behöll Portugal neutral under andra världskriget, samtidigt som landet blev en av NATO första medlemsländer 1949 (Britannica 2). Inträdet var ett sätt för Portugal att öka sin prestige och samtidigt stärka landets anseende utåt ytterligare. Vidare var medlemskapet i NATO också ett sätt för Salazar att öka landets säkerhet, framförallt gentemot Öst- och Centraleuropa eftersom han prioriterade att undvika de kommunistiska krafterna. Förutom detta var medlemskapet också till militärens fördel, eftersom det innebar en utveckling och förbättring av landets försvar (NATO).

Portugals internationella relationer började först under 1950-talet bli allt mer ostadiga när oroligheterna i landets afrikanska kolonier ökade. Många länder hade runt den här tidpunkten påbörjat sin avkolonialisering, men Salazar envisades med att hålla kvar i sina kolonier eftersom dessa bidrog till den "goda" ekonomin genom sina resurser och produktionsmedel (Britannica 2). Salazar insåg tidigt koloniernas värde och betydelse för Portugal, när han under en kortare period antog rollen som landets kolonialminister under 30-talet med förhoppningen om att anpassa kolonierna till det portugisiska styret (Britannica 3). Oroligheter i landets afrikanska kolonier grundade sig i strävan efter bättre ekonomiska och sociala förhållanden. Visserligen investerade Portugal mycket i sina kolonier, men majoriteten av människorna i dessa länderna levde under knappa förhållanden (Tavares Pimenta 2016, s.15-16).

Vidare blev en ökad opposition mot regimen allt mer tydlig efter andra världskriget. De förhållanden som rådde under kriget ledde till ökade strejker och folkliga protester och det blev nu enklare för en enad opposition att ta form gentemot Salazars Estado Novo. Oppositionen bestod i huvudsak av två grupper: intellektuella socialister å ena sidan, och kommunistpartiet å

andra sidan. Kommunistpartiet var mest drivande i bildandet av en enad front mot regimen och även mest framträdande i MUNAF, landets antifascistiska rörelse. MUNAF var i sin tur en politisk plattform för att samla den tämligen lilla, men heterogena opposition som fanns under denna tidsperiod (Raby 1988, s. 17). Inom MUNAF fanns i sin tur ett nationellt råd som runt början av 1940-talet bildade en hemlig revolutionskommitté. Rådets ordförande var general Norton de Matos som även blivit frontfiguren för denna. Tanken var att han skulle leda oppositionen under det planerade kuppöversöket mot regimen i augusti 1945, men planerna sköts upp efter Salazars brandtal om fria val under samma tidsperiod. Flera kuppöversök mot regimen var planerade runt den här tiden, men samtliga flyttades fram eller rann ut i sanden (ibid, s. 21).

Icke desto mindre ökade oroligheterna regimen medvetenhet om hotet mot Estado Novo och möjliggjorde således införandet av särskilda valkonvent under den här tiden. Valkonventens effektivitet går likväl att ifrågasättas eftersom villkoren för kandidatur för oppositionen var mer strikta än för regimen valda kandidat. Inte någon gång under de trettio år som oppositionen försökte ta sig till makten lyckades de. Närmast var generalen Humberto Delgado som i 1958 års presidentval för första gången hotade Estado Novo (Gallagher 1979, s.390). Delgado som tidigare varit sympatisör till Salazar och Estado Novo, hade efter sin tid i Washington, USA blivit allt mer liberal med nya demokratiska ideal i sikte och planerade att vinna presidentvalet samt förflytta Salazar från makten. När han återvände för presidentvalet 1958 hade han fått medvind från flera olika sidor av oppositionen, däribland republikaner och socialister. Dessvärre förlorade han valet och istället blev Américo Tomás, en annan general, landets nya president och Delgado var tvungen att gå i landsflykt till Brasilien och lämna sin familj bakom. Han mördades åtta år senare i ett dåd man trodde Salazars säkerhetspolis PIDE låg bakom. Således höll Salazar kvar sitt hårda grepp om regimen trots opposition (Moniz, 2008).

Francisco da Costa Gomes var likt sin kollega Humberto Delgado från början en anhängare till Salazar och hans regim, men blev även han senare en motståndare till Estado Novo och deltog i flertalet kuppöversök mot regimen. Precis som Delgado var Costa Gomes en del av den militärstyrka som representerade NATO från 1954-1956 (Britannica 1). Under andra världskriget stöttade Costa Gomes Salazars beslut att hålla sig neutral, och under efterkrigstiden tjänade han inom militären i den portugisiska kolonin Macao (De Figueiredo 2001).

Vidare lyckades Salazars regim hålla sig stark trots opposition. Anledningen var inte specifikt på grund av Salazar själv, utan snarare det operativa system som arbetade runt honom. Landets säkerhetspolis, som var den främste utövaren av terror var som tidigare beskrivits ett viktigt kontrollorgan inom Estado Novo. Likväl är det ännu mycket oklart hur och när säkerhetspolisen inrättades. Somliga menar att det redan var så tidigt som 1918, innan Estado Novo hade bildats. Andra hävdar att det var i början av Salazars nya regim som den fick sin verkliga form när en av dess mest centrala prioriteringarna blev att förnya och omorganisera säkerhetspolisen. Från och med 1933 och fram till namnbytet PIDE (the international Police for the Defence of the state) 1945, hette säkerhetspolisen PVDE (Police of Vigilance and State Defence). Det var under denna tidsperiod som organisationen etablerade sig som en av landets mest fruktade statsapparater, med uppgift om att kontrollera Salazars politiska motståndare (Gallagher 1979, s. 387). Säkerhetspolisen var genomgående stabil under Salazars tid vid makten och de hade en viktig roll för Estado Novos överlevnad och likaså Salazars säkerhet, eftersom deras defensiva arbete ledde till stora avslöjanden om planerade dåd mot regimen (ibid, s. 399).

5.3 Estado Novo efter 1960

Under början av 1960-talet började oroligheter uppstå i Portugals afrikanska kolonier såsom Angola och Mozambique. Redan under 1950-talet hade exempelvis deras grannland Spanien börjat avkolonisera, men Salazars regim motsatte sig denna utveckling. Stridigheterna i Angola 1961 blev startskottet för kolonialkrigen, där olika gerillarörelser började kämpa för Angolas självständighet och autonomi från Estado Novo (Gallagher 1979 s. 15-16). Konflikten mellan Portugal och dess kolonier resulterade sedermera i långa och kostsamma kolonialkrig för Portugal, som inte kom att få sitt slut förrän efter att regimen störtats. Vidare ledde detta i sin tur till att Portugal under mitten av 1960-talet även fick ett större behov av att kunna förlita sig på ekonomiskt stöd från Storbritannien (Britannica 2).

Under året 1960 undertecknades en FN-deklaration som uppmanade till självstyre för kolonierna, ett initiativ som bland annat stöttades av USA som såg det som ett sätt att förbättra sin relation till tredje världen. Detta innebar i sin tur en ökad spänning i relationen mellan Portugal och USA, då Salazar vägrade att ge upp kolonierna i Afrika (Muniz 2008, s. 2). Mellan 1963 och 1968

mottog Portugal emellertid ekonomiskt och politiskt stöd även från USA, samtidigt som de koloniala konflikterna förblev ett “diskret krig på den internationella arenan” (ibid, s. 3). Under större delen av tiden innan revolutionen rådde som bekant relativt god ekonomisk tillväxt i landet, något som bland annat tillskrevs kolonierna, vilka sågs som starkt bidragande komponenter till Portugals ekonomi under denna tid, trots behovet av ekonomiskt stöd från andra länder. Tillväxtens brytpunkt skedde efter oljekrisen 1973, bara månader innan revolutionen (Britannica 2).

Redan under tidigt 1960-tal skedde flertalet incidenter inom militären som indikerade att det formats en opposition mot Estado Novo inom militären, såsom kuppöversök mot regimen och kapandet av en transatlantisk färja. Flera högt uppsatta militärer stöttade Delgados försök att komma till makten 1958, men splittring inom militären ledde emellertid till svårigheter att hitta en ny presidentkandidat under 1960-talet som ett alternativ till Estado Novos Tomás. Regimens maktposition blev särskilt tydlig när generalen, tillika försvarsministern Botelho Moniz, avsattes av Salazar innan han hann ställa upp i presidentval som kandidat för oppositionen. Moniz var en av de som motsatte sig kolonialkrigen och som deltog i kuppöversöket mot Salazar 1961 (Muniz 2008, s. 2). Vidare avskedades även Costa Gomes från armén kort tid efter att stridigheterna i Angola brutit ut, eftersom även han misstänktes ha varit inblandad i ett kuppöversök i vilket man planerat avsätta Salazar (De Figueiredo 2001).

Både Salazar och kardinalen Cereveija ställde sig kritiska till den nya progressiva katolicismen i landet under denna tid, då de ansåg att dessa var allierade med kommunisterna. Kommunistpartiet å sin sida såg möjligheten att diskutera med katolikerna, och uppmuntrade dessa till idén om att skapa ett katolskt demokratiskt parti. I lagstiftningsvalen 1961 ställde för första gången två katolska kandidater upp på oppositionens sida, och diskussionen kring bildandet av ett katolskt parti tog fart på allvar under 1960-talet. Emellertid genomfördes aldrig någon partibildning, eftersom ingen ur militären kunde tänka sig att ställa sig på motsatt sida Salazar och Estado Novo (Almeida 2016, s. 6).

Samtidigt blev emigrationen till Europa under denna tid ett faktum. Befolkningen hade tröttnat på Portugals underutveckling och trots viss industrialisering under tidigt 1960-tal, var portugisernas löner bara en sjundedel av svenskarnas under denna tid. Salazars dröm om Portugal som en stark euro-afrikansk kolonial stormakt verkade inte längre lika aktuell. Medelklassens genombrott under 1960-talet bidrog till ökade förhoppningar om närmare integration till resten av Europa, då kulturella influenser genom teve och radio fick ett allt större genomslag i landet (Raby 1988, s. 222). Den nya integrationen med omvärlden bidrog även till att den intellektuella eliten i Portugal blev exponerade för nya perspektiv, vilket påverkade universiteten i landet. Under 1968 bröt exempelvis studentdemonstrationer ut i flera delar av världen och Europa, och detta även i Portugal. Det var emellertid först under våren 1969 som upproren intensifierades, vilket bland annat ledde till att Coimbra-universitetet tillfälligt blev tvunget att stänga (Raby 1988, s. 240).

I augusti 1968 efter en olycka blev Salazar tvungen att överge makten. Efter vissa motstridigheter inom den politiska eliten i Portugal tillsatte presidenten Américo Tomás Marcelo Caetano som landets nya premiärminister den 26 september 1968 (Pires de Almeida 2017, s. 253). Caetano var en viktig aktör redan vid tiden när Estado Novo-regimen bildades, strax efter Salazars tillträde till makten 1932 (Britannica 3). Caetano var nämligen med och upprättade den nya regimen (Britannica 4). Den nya premiärministern var nästan 20 år yngre än sin företrädare, och umgicks som ung i högerextrema katolska kretsar. Han trodde likt Salazar på en organiserad och korporativ stat, och såg till en början ut att till stor del sträva efter att följa i sin föregångares fotspår. Under början av 1960-talet hade Caetano emellertid skaffat sig ett rykte som något mer liberal, inte minst då han avgick som rektor för Lissabons universitet 1962 i protest mot en polisiär invasion av universitetsområdet. Han uppfattades dessutom som en välstämd familjeman med egna förbindelser till omvärlden, vilket vid hans tillträde till makten förstärkte uppfattningen om att hans nya styre kunde tänkas leda till införandet av nya reformer i landet (Raby 1988, s. 237).

Americo Tomás, som 1958 blev president i valet mot Delgado, var den som tio år senare överlät makten till Caetano efter att Salazar tvingats avgå. När Caetano fick uppdraget som premiärminister var det emellertid under strikta politiska villkor från Tomás, som kände fortsatt stark lojalitet till Salazar och dennes uppbyggnad av Estado Novo. Dessa villkor innefattande bland annat beskyddandet av den portugisiska kolonialmakten och den fortsatta investeringen i kolonialkrigen. Flera bestämmelser fattade av Salazar skulle därtill fortsätta gälla även under Caetano (Tavares Pimenta 2016).

Caetano införlivade förvisso en del reformer under sin tid som premiärminister, med målet att liberalisera och revitalisera Estado Novo. Till exempel legaliserade han vissa oppositionsrörelser, samt utökade Nationalförsamlingens befogenheter. Därtill rekryterades nya teknokrater till regimen som ett sätt att försöka omvandla den ekonomiska politiken på ett sådant sätt att Portugal skulle lyckas komma närmare resten av Europa, såväl som att kunna mäta sig med grannlandet Spanien och dess diktatur. Reformerna ledde dock inte till någon förändring av regimen på djupet, inte minst eftersom de möttes av motstånd från såväl Tomás som militären. Som resultat av detta försvagades Caetanos legitimitet som makthavare och de nya reformerna tjänade mer som ett bevis på de motsättningar som börjat gro inom Estado Novos elit (Olivas Osuna 2014, s. 39-40).

Under den senare delen av 1960-talet hade regimen säkerhetspolis därtill lyckats bygga upp en omfattande organisation med ett brett nätverk som hade öron och ögon i princip överallt (Gallagher 1979, s. 387). Likväl blev det under 1960-talet uppenbart, att allt eftersom kvantiteten av medlemmar ökade, minskade också säkerhetspolisens kvalitet. Detta eftersom organisationens urvalsprocess inte var lika sträng och noggrann som tidigare (ibid, s. 389). Icke desto mindre lyckades man behålla sitt rykte som regimen starka statsapparat. Det var först runt 1974, månader innan regimen föll som man tydligt kunde påträffa en märkbar splittring inom säkerhetspolisen när flera hundra tusen arbetare gick ut i strejker. Under 1969 avskaffade Caetano PIDE och ersatte det med DGS - *General Directorate of Security* i ett försök att ge säkerhetspolisen ett bättre rykte, men detta visade sig dock inte medföra någon större skillnad i praktiken (ibid, s. 399).

Ett annat problem med Caetanos regim var dess inställning till kolonialkrigen i Afrika. De ekonomiska påfrestningarna som följde ledde till en ökad skepsis mot regimen hos såväl kyrkan som den intellektuella eliten. Även inom militären började alltfler reformvänliga grupperingar ta form. Till exempel önskade soldater lönehöjningar och bättre förhållanden för veteraner som stridit och skadats i kolonialkrigen. Caetano kämpade för att hålla militären i schack, samtidigt som han avstod från att möta oppositionens krav på avkolonisering. Istället valde han att behålla de konservativa militärerna och samtidigt permittera de reformvänliga soldater som motsatte sig det fortsatta utkämpandet av kolonialkrigen (Olivas Osuna 2014, s. 40). Generalen António de Spínola hade tidigare stridit i kolonialkrigen, och argumenterade för att krigen enbart skulle kunna avgöras genom att förhandla fram viss autonomi för kolonierna som substitut för Estado Novos totala makt i länderna (Britannica 1). Även Costa Gomes hade vid denna tid börjat motsätta sig de omfattande kolonialkrigen, och bildade tillsammans med den regimkritiska generalen António de Spínola och upp emot 300 andra officerare den militära oppositionsrörelsen *Movimento das Forças Armadas*, förkortat MFA. Spínola förespråkade likt Costa Gomes en mer federalistisk lösning i frågan om landets kolonier (ibid).

Under Caetanos styre intensifierades de interna fragmenteringar som fanns inom militären. Regimens inställning till kolonialkrigen låg till stor del till grund för detta, eftersom soldaterna i armén redan under Salazars styre hade börjat bli alltmer missnöjda med sina arbetsvillkor. Högt uppsatta generaler inom militären, såsom Spínola, uppmuntrade påbörjandet av en avkoloniseringsprocess likt den som tidigare skett i Storbritannien och Frankrike, för att på så vis lyckas underlätta irritationen inom militären. Detta motsatte sig emellertid Caetano, men för att lyckas hålla militärens missnöje under kontroll inrättade han dekretlagen 353/73 den 13 juli 1973, vilken ämnade att öka militärens kontroll och ge privilegier åt värnpliktiga officerare. Bara en månad senare gjorde dock Caetano ändringar i lagen som minskade dess legitimitet, vilka han emellertid tvingades återkalla efter ökade protester inom militären. Militären bestämde sig därefter för att underteckna ett manifest som krävde demokrati, utveckling och avkolonisering, vilka var krav som Caetano vägrade möta (Olivas Osuna 2014, s. 40).

Den 25 april 1974 genomdrevs Nejlíkerevolutionen i Portugal, vilken ledde till regimens fall. Kapten Otelo var även han en del av MFA och stöttade Costa Gomes och Spínolas inställning i frågan om kolonierna och kolonialkrigen. Han var - tillsammans med dessa - den officer som ledde revolutionen med hjälp utav ytterligare juniora officerare inom MFA. Operationen var välplanerad från officerarnas sida, och det dröjde inte länge förrän Caetano själv överlämnade sig till portugisiska myndigheter. Otelo såg bland annat till att MFAs soldater blockerade gränsen till Spanien för att undvika intervention, samt att snabbt ta över radio- och tevecentrum såväl som Lissabons flygplats och militära huvudkvarter i Porto (Olivas Osuna 2014, s. 41). MFAs anhängare satte nejlíkor i soldaternas gevär och övertalade på så sätt dessa att inte skjuta. Av denna anledning kom militärkuppen att få namnet Nejlíkerevolutionen. Endast fem personer miste livet till följd av revolutionen, och den kom därigenom att bli ihågkommen som en av de fredligaste revolutionerna i världshistorien.

6.0 Analys

I detta avsnitt kommer våra valda teoretiska analysverktyg tillämpas på fallet Portugal. Dessa består utav begreppen transition, liberalisering samt hardliners och softliners, vilka kommer appliceras på tidsperioden före 1960-talet och därefter analyseras likadant under den senare tidsperioden, det vill säga från 1960-1974. Vidare görs en jämförelse mellan tidsperioderna och här kommer även konkurrerande förklaringar att analyseras. Denna analys genomförs med hjälp utav den information som presenterats i studiens historiska kontextualisering, samt genom applicering av O'Donnell och Schmitters transitionsteori om eliters strategiska agerande.

6.1 Estado Novo innan 1960

6.1.1 Liberalisering

Det är svårt att utröna någon verklig liberalisering i Estado Novo under efterkrigstiden. Emellertid kan möjligtvis Estado Novos införande av speciella valkonvent under 1945 ses som en form av liberalisering. Som tidigare konstaterats möjliggjorde dessa valkonvent att även kandidater ur oppositionen kunde ställa upp i val. Samtidigt var det som bekant mer eller mindre fruktlöst i praktiken, då Delgados kandidatur i presidentvalet 1958 visade sig bli den enda gången under 30 år som oppositionen hade en verklig chans att uppnå makt. Således bör

eventuellt detta mer ses som ett sätt för Salazar att förbättra Portugals anseende internationellt under den här tiden eftersom han var väl medveten om de politiska vindar som strömmade in från övriga Europa.

6.1.2 Transition

Under 1950-talet uppstod oroligheter inom Estado Novo som kan identifieras som en del av den initiala transitionsfasen. Detta inte minst då flera andra europeiska länder efter andra världskriget påbörjat sin avkolonisering, medan Estado Novo under denna tid istället valde att fortsätta investera resurser i sina afrikanska kolonier. Som nämnts uppstod det en alltmer markant opposition inom landet, och efter andra världskriget blev denna även framträdande inom regimen, till exempel i form av Costa Gomes kupp försök och Delgados kandidatur i presidentvalet 1958. Dessa oroligheter ledde till att Salazar själv blev tvungen att i någon mån möta oppositionens krav, vilket ibland skedde i form av tomma löften såsom hans brandtal om fria val. Oftast konfronterades oppositionen emellertid med säkerhetspolisen, vilket i Costa Gomes fall ledde till att han förlorade sin position inom militären, medan det i Delgados fall istället ledde till avrättning. I och med användandet av säkerhetspolisen lyckades Salazar därigenom i hög grad kontrollera oppositionen så pass mycket att en fullföljd transition inte fick möjlighet att ta form under 1950-talet, trots ett uppenbart ökat stöd för oppositionen mot regimen.

6.1.3 Hardliners och softliners

Salazar och hans valda ministrar skulle kunna uppfattas som hardliners. Salazar var ständigt emot stora reformeringar inom regimen mellan 1945-1960. Exempelvis var han tydlig med att någon form av avkolonialisering inte var ett alternativ. Vidare var han också en strateg i sitt handlingssätt såsom när han medvetet avstod ifrån industrialiseringen av Portugal och moderniseringen av landets jordbruk. Att utröna några tydliga softliners är däremot betydligt svårare. En anledning till detta skulle möjligtvis återigen kunna bero på regimen starka politiska kontroll genom PIDE under den här tidsperioden. Som konstaterats tidigare var den portugisiska säkerhetspolisen en omfattande statsapparat vars uppgift var att kontrollera eventuella regimmotståndare. Deras arbete förhindrade således många av de eventuella softliners som skulle kunnat uppstå inom regimen. Likväl skulle generalen Humberto Delgado och hans kollega Costa

Gomes kunna ses som softliners eftersom de strävade efter ett mer demokratiskt Portugal. Trots att det möjligtvis fanns hardliners och softliners redan under den här tiden, möjliggjorde Salazars maktposition att regimen behöll sin stabilitet.

6.2 Estado Novo efter 1960

6.2.1 Liberalisering

Under den här tidsperioden kan man eventuellt urskilja en viss grad av liberalisering. Caetanos införande av nya reformer, såsom legaliseringen av vissa oppositionsrörelser, kan eventuellt ses som en indikation på dennes öppenhet för ett mer liberalt Estado Novo. Även utökningen av nationalförsamlingens befogenheter kan ses som ett tecken på liberalisering eftersom det tillskrev mer makt åt Nationalförsamlingens medlemmar och makten inte blev lika centraliserad kring Caetano som Salazar.

6.2.2 Transition

De oroligheter som uppstod under 1950-talet intensifierades under 1960-talet. Detta kan ses som en fortsättning på den transition som kan tolkas ha påbörjats redan under efterkrigstiden. Trots att Salazar fortfarande behöll samma makt under sin tid som premiärminister fram till 1968, utsattes regimen under detta decennium för allt fler påfrestningar i form av studentprotester, kupp försök och ekonomiska påfrestningar som resultat av kolonialkrigen. När Caetano sedermera kom till makten 1968 och vägrade möta militärens krav på avkolonisering, blev fragmenteringen allt tydligare inom regimen. Man kan tänka sig att Caetano kan ha underskattat den militanta oppositionens kapacitet, liksom magnituden av det missnöje som rådde inom militären som sedermera ledde till regimens fall. Detta blev en avgörande första indikation på Caetano-regimens minskade legitimitet, och förlorandet av kontroll blev ett faktum.

Transitionsfasen kan tänkas ha förstärkts i samband med landets underutveckling och den ökade emigrationen till Europa. I och med detta försvagades även stödet för Salazars dröm om Portugal och Estado Novo som kolonial stormakt, då den egna befolkningen istället drabbades negativt av att den inhemska välfärden inte prioriterades i samma utsträckning som Estado Novos

internationella status. Även kulturella influenser, såsom teve och radio, gjorde att behovet av samstämmighet med övriga världen ökade inom befolkningen.

Säkerhetspolisens avtagande sammanhållning och alltmer fragmenterade organisation under 1960-talet innebar att Estado Novo upplevde intern splittring inom en av regimens viktigaste statsapparater. Detta kan ha inneburit en minskad effektivitet inom säkerhetspolisen, vilket i sin tur kan ha lett till ett minskat legitimitet hos regimen. Eftersom säkerhetspolisens främsta arbete var att kontrollera eventuell opposition, kan dess minskade kvalitét ses som en accelererande faktor till de ökade oroligheterna inom Estado Novo-regimen.

6.2.3 Hardliners och softliners

Under 1960-talet stod det klart att den portugisiska makteliten hade delats upp i två läger. Med Salazar som inte på något sätt var öppen för liberalisering av landet å ena sidan, och militärjuntan vars missnöje hade vuxit sig allt starkare å andra sidan, var det svårt för regimen att upprätthålla en enad front. Att börja närma sig resten av Europa och dess politik visade sig vara otänkbart för Salazar som likt sina trogna ministrar, förblev en tydlig hardliner.

Caetano - å andra sidan - hade till en början en mer öppen inställning till en reformering av staten. Exempel på detta är dekretlagen 353/7, vilken bland annat utlovade utökade privilegier åt officerare inom militären. På grund av att han sedan valde att återkalla lagen minskade emellertid förtroendet för Caetano vilket kan ha medfört att klyftorna mellan hardliners och softliners utvidgades. När Caetanos legitimitet minskade ökade även missnöjet och splittringen inom regimen. Tomás hade emellertid ett större inflytande över Caetano än vad han hade över Salazar, vilket kan ha inneburit att Caetano i själva verket velat genomföra fler reformer än vad han tilläts av Tomás. I och med att Tomás främst prioriterade bevarandet av Salazars Estado Novo, var han fortsatt en hardliner även under Caetanos tid vid makten.

Trots att softliners även fanns under efterkrigstiden i form av Delgado och Costa Gomes, tilltog oppositionen inom regimen ytterligare efter Caetanos tillträde till makten. Det tydligaste exemplet på softliners inom eliten var icke desto mindre MFA, där som bekant Costa Gomes, Spinola och Otelo var medlemmar.

6.3 En jämförelse av eliters strategiska agerande inom Estado Novo

Inga större försök till liberalisering gjordes inom Estado Novo från och med andra världskrigets slut fram till och med regimens fall. Dock kan det utrönas att Salazar var mer motvillig till reformering av staten än vad Caetano var. Det kan även konstateras att Caetano införde vissa faktiska reformer, såsom legaliseringen av oppositionsrörelser. Salazar inrättade på liknande sätt valkonventen för oppositionskandidater under efterkrigstiden, men då dessa visade sig fruktlösa i praktiken är det svårt att argumentera för att någon verklig liberalisering skedde under tiden innan 1960. På samma sätt stod det i efterhand klart att även Caetanos reformer saknade substans, inte minst eftersom denne fortsatt prioriterade bevarandet av Estado Novo, exempelvis genom att låta kolonialkrigen fortgå.

Transitionsfasen tog troligtvis form redan under efterkrigstiden, och pågick fram tills att regimen slutligen föll. Dock kan en acceleration av denna utrönas under 1960-70-talet, då de oppositionella krafterna växte sig allt starkare och fick tydligare genomslag inom regimen. Salazar behöll under sitt styre en stark auktoritet genom att lyckas tygla oppositionen. Därtill behöll denne en god relation till den katolska kyrkan liksom den intellektuella eliten, vilket underlättade hans fortsatta styre. Caetano mötte emellertid starkt motstånd från flera andra eliter inom Estado Novo, och splittringen inom säkerhetspolisen bidrog till att denne slutligen inte längre kunde värja sig mot oppositionen. Kanske var Caetanos avtagande legitimitet som ledare för landet den tydligaste anledningen till splittringen inom regimen.

Hardliners och softliners går att utröna under båda tidsperioder. Innan 1960-talet fanns emellertid en rädsla bland softliners som fruktade regimens makt och våld, inte minst i form av säkerhetspolisen. Under 1960-70-talet blev softliners emellertid allt mer framträdande, när oppositionen växte sig starkare. Trots att Salazar och Tomás går att fastställa som tydliga hardliners, är Caetanos roll inte lika självklar. Trots att denne initialt sågs som reformvänlig, visade det sig snart att även Caetano var mån om att behålla många traditioner inom Estado Novo, samt Portugals status som kolonialmakt på den internationella arenan. Icke desto mindre ledde hans beslutsfattande till flera oönskade utfall.

Denna analys måste även ta hänsyn till eventuella konkurrerande förklaringar. Folklig mobilisering är svårt att utröna under efterkrigstiden, men under 1960-talet kan exempelvis studentprotesterna definieras som detta. Dessa kan ha bidragit till oroligheter inom Estado Novo, men det är omöjligt att avgöra om de hade någon faktisk inverkan på regimens fall.

Strukturella betingelser hade förmodligen ingen större inverkan på regimens fall eftersom tillväxten i Portugal var mer eller mindre konstant under hela tidsperioden. Dock tar studien hänsyn till att Portugal under kolonialkrigen tog emot ekonomiskt bistånd från andra länder, vilket påverkade det ekonomiska läget i Estado Novo. Likväl är detta inte nödvändigtvis en av anledningarna bakom regimens fall. Under båda tidsperioderna upplevde Estado Novo därtill påtryckningar från omvärlden i form av internationell påverkan, då flera länder ställde sig kritiska till Portugals beslut om att inte ge sina kolonier någon autonomi. Även denna internationella påverkan är emellertid svår att med säkerhet kunna se som en utlösande faktor till regimens fall.

Avslutningsvis går det att konstatera att Salazar var en tydligare strategisk aktör än sin efterträdare, Caetano. Till exempel kan Salazars bristfälliga försök till att ge sken av liberalisering, ses som en strategi för att tillmötesgå oppositionen. Caetano - å andra sidan - vägrade istället förhandla med oppositionen och tillgodose militärens krav på exempelvis lönehöjningar, vilket kan ha varit det misstag som slutligen blev Estado Novos fall. Enligt O'Donnell och Schmitters teori om eliters strategiska agerande kan ett av Caetanos avgörande misstag ha varit att förhindra påbörjandet av avkoloniseringen i Afrika, eftersom detta beslut ledde till ytterligare missnöje inom militären. Om Caetano istället hade fattat det strategiska beslutet att börja avveckla kolonierna hade kanske MFA inte ansett sig ha anledning att genomdriva Nejlíkerevolutionen.

7.0 Diskussion och slutsatser

Detta avsnitt avser att diskutera de resultat som framkommit av studiens analys. Vidare syftar det till att besvara studiens frågeställning om huruvida O'Donnell och Schmitters transitionsteori är applicerbar på fall utanför Latinamerika. Därefter diskuteras idéer för framtida forskning.

Vår analys visade att elitors förmåga att hålla ihop varierade mellan de båda tidsperioderna. En tydlig splittring går emellertid att identifiera under den senare tidsperioden (1960-1974) när regimens hardliners respektive softliners blev allt mer märkbara. Stödet från militären minskade när fler anslöt sig till MFA och oppositionen inom regimen, samtidigt som missnöjet för Caetano och hans regim ökade. Vidare går det att utvärdera att Salazar var mer utav en taktiker då han trots vissa liberaliseringar och externa tryck, lyckades kvarhålla makten och regimens stabilitet. Enligt O'Donnell och Schmitter kan elitors beslutsfattande vara centrala för ett lands möjlighet till demokratisering. Således kan Salazars respektive Caetanos strategiska agerande ha varit avgörande för sammanhållningen respektive splittringen inom eliten.

Vidare kan det konstateras att de konkurrerande förklaringarna såsom strukturella betingelser, folklig mobilisering och internationell påverkan, istället bör ses som kompletterande faktorer. Orsaken är att det inte går att utesluta dessa mekanismers påverkan på utfallet. Samtidigt ser vi att den politiska eliten under den senare tidsperioden saknade förmågan att hålla ihop mot externt tryck, såsom det motstånd man mötte av MFA. Detta leder oss vidare till slutsatsen att O'Donnell och Schmitters transitionsteori till viss del kan förklara studiens fall. Däremot bör deras teori ses som nödvändig för att förstå utfallet, snarare än som en tillräcklig förklaring.

Sammanfattningsvis har studien likväl visat på inomvetenskaplig relevans eftersom resultatet medför en ökad förståelse för vikten av elitors strategiska agerande inom Estado Novo. Samtidigt behövs det vidare forskning inom andra kontexter för att kunna stärka studiens externa validitet. Exempelvis kan med fördel en flerfallsstudie med olika länder som analysenheter utföras för att ytterligare utreda möjlighet till generalisering.

Referenslista

- Almeida, João Miguel (2016). Progressive Catholicism in Portugal: *Considerations on Political Activism (1958-1974)*, Centre d'histoire de Sciences Po, 60-74.
<https://www.cairn.info/revue-histoire-politique-2016-3-page-60.htm> [hämtad 2021-04-19]
- Bermeo, Nancy (2007). War and Democratization: *Lessons from the Portuguese Experience*, *Democratization*, 14:3, 388-406 <https://doi.org/10.1080/13510340701303246> [hämtad 2021-04-19]
- Britannica 1 = Britannica (u.å). *The New State after Salazar*
<https://www.britannica.com/place/Portugal/The-New-State-after-Salazar#ref1640> [hämtad 2021-05-06]
- Britannica 2 = Britannica (u.å). António de Oliveira Salazar: *Prime Minister of Portugal*.
<https://www.britannica.com/biography/Antonio-de-Oliveira-Salazar> [hämtad 2021-05-06]
- Britannica 3 = Britannica (u.å). The dictatorship, 1926-74: *The Salazar Regime*.
<https://www.britannica.com/place/Portugal/The-First-Republic-1910-26#ref1634> [hämtad 2021-05-06]
- Britannica 4 = Britannica (u.å). Marcello Jose das Neves Alves Caetano: *Prime minister of Portugal*.
<https://www.britannica.com/biography/Marcello-Jose-das-Neves-Alves-Caetano> [hämtad 2021-05-06]
- Costa Pinto, António (2006) Authoritarian legacies, transitional justice and state crisis in Portugal's democratization, *Democratization*, 13:02, 173-204
<https://doi.org/10.1080/13510340500523895> [hämtad 2021-04-19]
- De Figueiredo, António (2001). The Guardian: Portugal - *Francisco da Costa Gomes*
<https://www.theguardian.com/news/2001/aug/01/guardianobituaries> [hämtad 2021-05-17]
- Ekman, Joakim - Linde, Jonas - Sedelius, Thomas, 2014. Demokratiseringsprocesser. *Nya perspektiv och utmaningar*. 2.uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Esaiasson, Peter - Gijam, Mikael - Oscarsson, Henrik - Wängnerud, Lena, 2017. Metodpraktikan. *Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 5.uppl. Stockholm: Norstedt juridik.
- Gallagher, Tom (1979). Controlled Repression in Salazar's Portugal, *Journal of Contemporary History*, vol 4, no. 3, pp. 385-402.
https://www.jstor.org/stable/260013?seq=9#metadata_info_tab_contents [hämtad 2021-05-10]
- Gallagher, Tom (1983). *Portugal: A Twentieth-century Interpretation*, Manchester University Press.
[https://books.google.se/books?hl=en&lr=&id=-xu8AAAIAAJ&oi=fnd&pg=PR7&dq=Gallagher,+Tom+\(1983\).+Portugal:+A+Twentieth-century+Interpretation.+Manchester+University+Press&ots=Vb4TxvW7LT&sig=u_xOF9Rw0gWsKHgiR4qLuluol-g&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false](https://books.google.se/books?hl=en&lr=&id=-xu8AAAIAAJ&oi=fnd&pg=PR7&dq=Gallagher,+Tom+(1983).+Portugal:+A+Twentieth-century+Interpretation.+Manchester+University+Press&ots=Vb4TxvW7LT&sig=u_xOF9Rw0gWsKHgiR4qLuluol-g&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false) [hämtad 2021-05-15]
- Huntington, Samuel P., 1993. *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century*. University of Oklahoma Press.
- Leal, Ernesto Castro översatt av Correll, Richard (2016). The Political and Ideological Origins of the Estado Novo in Portugal. *Portuguese Studies*, Vol. 32, No. 2, Authoritarian States and Corporatism in Portugal and Brazil (2016), pp. 128-148. Published by: Modern Humanities Research Association
<https://www.jstor.org/stable/pdf/10.5699/portstudies.32.2.0128.pdf?refreqid=excelsior%3A37e787c175e149a54989b83678d4d219> [hämtad 2021-04-26]

Moniz, Gonçalo Canto (2008). The Portuguese “May 68”: *Politics, Education and Architecture*, European Journal of American Studies.

<http://journals.openedition.org/ejas/7253> [hämtad 2021-05-02]

Nationalencyklopedin (u.å.), *Portugal*.

<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/portugal> [hämtad 2021-05-16]

NATO: Portugal and Nato (u.å.)

https://www.nato.int/cps/en/natohq/declassified_162352.htm [hämtad 2021-05-17]

O’Donnell, Guillermo – Schmitter, Phillipe, 1986. *Transitions from Authoritarian Rule: Tentative Conclusions about Uncertain Democracies*. Baltimore and London: The John Hopkins University Press.

Olivas Osuna, José Javier, 2014. *Iberian Military Politics: Controlling the Armed Forces during Dictatorship and Democratization*. Palgrave MacMillan, London.

Pérez-Linán, Aníbal, 2017. *Democracies*, i Daniele Caramani (red.) *Comparative Politics*. Oxford University Press. s.95

Pires de Almeida, Maria Antónia (2017). The revolution in local government: *mayors in Portugal before and after 1974*, Cambridge University Press, 253-282.

<https://www.cambridge.org/core/journals/continuity-and-change/article/revolution-in-local-government-mayors-in-portugal-before-and-after-1974/D93E317E8C71037E215BCD7C7BF92DBE> [hämtad 2021-04-26]

Raby, D. L. 1988. *Fascism & Resistance in Portugal: Communists, liberals, and military dissidents in the opposition to Salazar, 1941-74*. Manchester University Press

Tavares Pimenta, Fernando (2016). Decolonisation postponed: *the failure of the colonial politics of Marcelo Caetano (1968–1974)*, *Social Dynamics*, 42:1, 12-30

https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/02533952.2016.1163780?casa_token=ayXWCVxz-3wAAA:3uB8df9PklprfIjQJN3IjnmPKGYPOEAD_XcWkpBb1jVgcxuHCKjM7_GFpTFtvZeErPGk6jiTV4w [hämtad 2021-05-16]